

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Sect. II. Relationis diuisio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

Aduerte tamen, pro his omnibus Prædicamentis, dum de illis disputauit Aristoteles in Logica, non tam disputasse de rebus ipsis quæ in Prædicamentis ponuntur, quàm de decem conceptibus mentis, quos circa illa Prædicamenta possumus habere: quia, ut diximus initio Logice, hæc non tam de rebus, seu de modo sciendi obiectiuo, quàm de actibus ipsis seu modo sciendi formali, agit. Quia tamen notiora nobis sunt obiecta conceptuum, quia exteriora, quàm conceptus ipsi interiores & occulti, idè nequit de ipso conceptu disputari, quin disputetur de illius obiecto, quod faciemus, cùm in præfenti de Relatione egerimus.

DISPUTATIO DVODECIMA.

De Relatione.

SECTIO I.

Quid sit Relatio.

PROMISCVE egit Aristoteles 5. Metaphysicæ cap. 13. de Relatione tam prædicamentali quàm transcendentali & secundum di-
ci: quare & nos de utraque disputabimus, quia vnius notitia ex alia perfectior obtinebitur. De Relatione agunt P. Rubius in Logica hic cap. 7. Conimbricenses & Toletus ibidem, P. Suarez Tomo 2. Metaphysicæ Disp. 47. per totam, & nouissimè Hurtadus Disp. 15. Metaphysicæ: ex quibus ea tantùm desumemus, quæ ad exactam Relationis notitiam necessaria sunt; si quod verò in eis desideratum videbitur, addemus.

Relatio in præfenti significat idem, quod respectus: & illa dicuntur *relativa*, quæ non sistant in seipsis, sed aliud respiciunt, pater v. g. filium, & è contrario, simile aliud simile. Alio nomine dicitur hoc Prædicamentum *ad aliud*, propter terminum ad quem refertur dum illum respicit, estque aliud ab ipsa Relatione.

Hæc Relatio, quia concipitur ut accidens, vel verè ita est, debet habere fundamentum seu subiectum in quo sit. Vbi aduerte, malè à nonnullis fundamentum Relationis dici principium intrinsecum, propter quod vnum respicit aliud: hoc enim non fundamentum, sed ratio fundandi dicenda videtur. Clariùs ergo fundamentum dicitur id, quod denominatur *relatum*, seu subiectum Relationis. Habet propterea Relatio terminum quem respicit, item rationem fundandi, id est, illud ex cuius positione resultat Relatio inter fundamentum & terminum. Id in quo respiciuntur, seu propter quod respiciuntur, dicitur ratio fundandi: Petrus v. g. est similis Ioanni in albedine, Petrus & Ioannes sunt extrema relata, id est, fundamentum & terminus; albedo verò est ratio fundandi, quia ex illa oritur Relatio inter Petrum & Ioannem.

In præfenti non intendimus definire subiectum aut terminum Relationis, sed ipsam Relationem in abstracto, quæ sic definitur: *Relatio est ratio formalis, quæ vnum respicit aliud*. Hæc est factis ex terminis clara: sicut enim vnum refertur ad aliud, est illud respicere; ita ipsa Relatio in ab-

tracto nihil aliud est, quàm id quo vnum refertur ad aliud, seu ipse respectus vnius ad aliud.

In Relatione distingui solent duæ rationes esse ad & esse in. Ratio est ipsa Relatio prout respicit fundamentum seu subiectum in quo est: ratio ad est prout respicit terminum. Per rationem in conuenit cum omni alia formâ, quæ de se habet esse in subiecto, & consequenter conuenit cum octo aliis Prædicamentis accidentalibus. Per rō ad differt ab illis quæ non sunt Relatiua, nec ad aliud.

Multa, & fortè inutiles traduntur Relationis diuisiones, quas non est animus hic explicare. Videatur Hurtadus §. 110. Tangam eas, quæ magis sunt in vsu, & celebriores reputantur.

SECTIO II.

Relationis diuisio.

DIVIDITVR ergo Relatio Primò in Relationem rationis & realem. Illa est, quæ verè non est in re, apprehenditur tamen à nobis esse: ut quando apprehendo animal respicere inferiora. cùm enim à parte rei non deat distinctio inter animal & inferiora, nec potest dari vera Relatio, quæ non est nisi inter duo extrema, est ergo illa Relatio ficta ab intellectu. Relatio realis est, quæ verè & realiter datur à parte rei, ut inter patrem & filium, inter actum & obiectum.

Secundò Relatio diuiditur in Relationem secundum dici, & in Relationem secundum esse. Hæc coincidit cum Relatione reali proximè explicata. Illa est, quando rem absolutam in se concipimus cum ordine ad aliud, non quia fingamus in illa aliquem ordinem (hæc enim est Relatio rationis proximè explicata) sed quia declaramus vnum per aliud: ut v. g. nos in hac viâ explicamus res spirituales in ordine ad materiales, & per species illius. Hæc Relatio impropria est, ut de se patet.

Tertiò, Relatio alia est physica, quæ causat terminum quem respicit, ut actio effectum, & paternitas filium: alia est merè intentionalis, quæ nullam habet causalitatem in suum terminum, ut actus cognoscitiui & volitiui respectu obiectorum; licet enim respiciant realiter obiecta, non tamen ea producant, item Relatio similis respectu alterius similis, quod non causatur ab alio simili.

Aduerte,

Aduerte, eandem Relationem, si comparetur ad diuersa extrema, posse esse simul Physicam & intentionalem: actio v.g. si comparetur cum effectu, est Physica, quia illam producit: si verò comparetur cum principio à quo oritur, & ad quod etiam dicitur realem relationem, est merè intentionalis, quia nullo modo illud causat.

Quartò, vtrique hæc Relatio diuiditur in *mutuam* & *non-mutuam*. Relatio *mutua* est, quando vtrumque extremum respicitur inuicem, vt Relatio patris, pater enim respicit filium, & filius patrem; & Relatio quæ est in actione, quia & hæc respicit effectum, & effectus actionem, licet non cum eadem necessitate, nam actio pendet essentialiter ab illo effectu, hic autem pendet haud essentialiter ab illa numero actione. Relatio *non-mutua* est, quando vnū extremum respicit aliud, & non è contrario, vt v.g. actus visionis respicit essentialiter obiectum, hoc autem non respicit ipsam visionem, iuxta communem sententiam.

Quintò diuiditur Relatio *mutua* in Relationem *æquiparantia*, & Relationem *disquiparantia*. Illa est, quæ vtrumque extremum se habet eodem modo: vt duo alba, quæ sunt relata in ratione albi, & vnum est album sicut & aliud. Relatio *disquiparantia* est, quando extrema se diuersimodè respiciunt, vt Relatio patris & filij: etenim Petrus v.g. qui est pater Antonij, respicit Antonium vt filium; Antonius è contrario non respicit Petrum vt filium, sed vt patrem, & consequenter diuersimodè. Item, actio respicit effectum vt quid à se productum, effectus verò è contrario respicit actionem vt productionem sui.

Sexto loco poni potest diuisio Scotica Relationis in Relationem *extrinsecus aduenientem*, & *intrinsecus aduenientem*, de qua P. Suarez Disp. 48. Sect. 1. & Hurtadus supra à §. 147. vbi eam fuse reliquunt. Relationem *intrinsecus aduenientem* vocat Scotus eam, quæ necessariò resultat posito fundamento & termino, v. g. posito Petro & Ioanne, necessariò resultat Relatio similitudinis inter vtrumque, quæ propter hanc connexionem vocatur Relatio *intrinsecus adueniens*. Et hæc sola, inquit ille, pertinet ad prædicamentum Relationis. Relatio *extrinsecus adueniens* est illa, quæ non necessariò resultat posito fundamento & termino, v.g. Relatio Actionis non resultat necessariò, posito igne producente & producto, potuit enim vterque ignis esse, quin vnus esset causa alterius. Et ad hanc relationem dicit Scotus pertinere prædicamenta cetera, Actionis, Passionis, Habitus, Situs, &c. Hæc ille. Quem impugnari nonnullus, quia multa Relationes aduenientes extrinsecus oriuntur necessariò posito fundamento: nam actio quæ Sol illuminat suam materiam, necessariò oritur ex formâ existente in materiâ. Item actio, quæ Sol illuminat celos, necessariò oritur ab existentia Solis, ergo. Hæc tamen impugnatio non vrget Scotum: nam hæc Relationes saltem diuinitus possunt impediri posito fundamento & termino; at Relatio similitudinis inter duas albedines simul existentes nec diuinitus impediri potest. Scotus autem loquitur de hac necessitate, etiam in ordine ad potentiam absolutam: nam apud P. Suarez num. 2. ponit exemplum Relationis extrinsecus aduenientis in actione respectu causæ necessariæ, quæ diuini-

tus potest impediri, etiam si omnia ad operandum necessaria existant, ideoque eam vocat *Relationem extrinsecus aduenientem*.

Facilius ergo Scotum impugno hoc modo. Vel enim loquitur de fundamento & termino proximo, vel de remoto. Si hoc secundum docet, tam Relatio prædicamentalis quàm transcendentalis aduenit extrinsecè: nam sicut potest esse hic & ille ignis sine eo quod vnus causet alterum, ideoque relatio causæ dicitur ab illo aduenire extrinsecus; ita etiam possunt esse Petrus & Paulus sine similitudine, quæ ab eodem dicitur *intrinsecè adueniens*. Si enim vnus sit albus, alter niger, non erunt similes in albedine. Si verò loquatur Scotus non de fundamento remoto, sed de proximo; tunc è contrario omnes Relationes erunt intrinsecus aduenientes. Sicut enim, posita vtrique albedine, quæ est fundamentum proximum similitudinis, resultat necessariò similitudinis relatio; ita posita cognitione, quæ est fundamentum proximum Relationis ad obiectum, necessariò resultat ea Relatio. Idem est posita vnione, quæ est proxima ratio respiciendi terminum, & posita actione, &c.

Confirmo euidenter. Non magis necessariò ex entitatibus duorum hominum, v.g. Petri & Ioannis resultat Relatio parentis in vno & filij in altero, quàm ex duobus ignibus in vno resultat relatio causæ, in altero relatio effectus. Sicut enim vnus ignis potuit esse sine eo quod produceretur ab altero, ita hic homo potuit esse non productus ab hoc suo parente, sed vel ab alio, vel à solo Deo. Ratio à priori est: quia quod est paternitas inter homines, est causalitas pura inter duos ignes, & duo alia inanimata; ergo non magis necessariò resultat Relatio patris posito fundamento & termino, v.g. Petro & Ioanne, quàm resultat Relatio causæ posita entitate ignis producentis & producti: non ergo propter hoc magis vna quàm altera dici potest Relatio extrinsecus adueniens.

Secundò, malè Scotus docet, durationem, Vbicationem, esse Relationem extrinsecus aduenientem: nam hæc necessariò, etiam in ordine ad potentiam absolutam, oriuntur posito fundamento; ergo ex hac parte non minùs erunt intrinsecus aduenientes, quàm sit Relatio similitudinis, vt bene obseruauit Hurtadus §. 151.

Possit hæc Scoti diuisio sustineri, si nomine *Relationis intrinsecus aduenientis* explicaret eam quæ adæquatè est essentialis fundamento, per *extrinsecus vero aduenientem* eam quæ non est omnino essentialis; vt sic tamen relabatur in vltimam diuisionem ponendam statim.

Vltimò tandem Relatio alia dicitur *transcendentalis*, quæ ita est de essentiâ subiecti, vt sit illi adæquatè identificata; vnde etiam prouenit, vt sine illâ neque esse neque intelligi perfectè possit: v.g. Relatio actus ad suum obiectum, vnionis ad terminum, creaturæ ad Deum, potentiæ ad actus possibiles. Alia est *prædicamentalis*, illa scilicet, quæ nõ est adæquatè identificata subiecto, ideoque sæpè potest separari à fundamento & termino, v.g. Relatio patris in Petro respectu Antonij; poterant enim ambo existere in rerum naturâ, quin Petrus esset pater Antonij, aut è contrario: item Relatio similis in albedine v.g. inter Petrum & Ioannem, quia poterat vterque existere sine albedine, imò hæc albedo sine similitudine

cum alterâ. Ita ferè explicat Hurtadus hanc differentiam suprà §. 91. Dixi ferè: quia licet in re idem sentiat, terminis tamen occasionem dantibus solidâ impugnationi vitur, vt statim ostendam.

SECTIO III.

Distinctio Relationis prædicamentalis à transcendentali amplius declaratur.

9 **C**ONTRA præcedentem explicationem potest obijci: Creatura respicit prædicamentally Deum, quatenus illi similis; & tamen hæc Relatio non potest à creaturâ separari: item Relatio similitudinis inter vnionem & extrema non potest vilo modo ab eâ vnione separari; ergo non benè ea dicitur Relatio *prædicamentalis*, quæ separari à proximo fundamento potest. Respondet quidam, hoc nihil obstat, quia ea existentia Relationis non provenit ex conceptu Relationis prædicamentalis vt sic, sed ex conceptu particulari. Hæc tamen solutio rejicitur manifestè, quia etiam actioni non ex conceptu Relationis vt sic, sed ex tali specifico, est essentialis respectus ad suum terminum; & tamen hoc non obstat, Relatio actionis est transcendentalis pte: ergo, licet vnionem non posse separari à sua similitudine, non habeat ex conceptu generico Relationis vt sic, sed ex propriâ essentiâ particulari, sufficiet tamen ad hoc, vt non sit Relatio prædicamentalis. Ratio à priori est, quia ex quocumque capite proveniat vt res habeat definitionem aliquam, absolute illa res habebit rationem definiti; ergo si definitio transcendentalis Relationis consistit in eo quod non possit separari à proximo fundamento, cum id habeat similitudo creaturæ ad Deum, Relatio vnionis ad extremum, & cetera, siue id proveniat ex ratione genericâ, siue ex specificâ, absolute erit Relatio transcendentalis.

10 **R**espondeo ergo, propterea me dixisse, eam esse relationem transcendentalē, quæ est essentialis adquatè fundamento, siue possit separari, siue non. Iam ergo licet à creaturâ non possit similitudo cum Deo separari, eò quod Deus necessariò existit existente creaturâ; ea tamen similitudo sumitur partim ex ipsâ creaturâ, partim ex Deo, qui non est essentialis creaturæ; etenim me esse Deo similem dicit, & me esse ens, & Deum esse ens: & ex hac parte hæc Relatio est creaturæ extrinseca, sicut me constituere cum Deo numerum binarium entis, licet non possit à me separari (eò enim ipso quod existo, quia etiam aliunde Deus existit necessariò, non possum non constituere cum Deo numerum binarium) non tamen propterea binarius numerus est mihi adquatè intrinsecus, pars enim illius sum ego, & pars est Deus, qui mihi est extrinsecus. Ratio à priori, quia non est idem, aliquam denominationem mihi esse necessariò annexam, & esse mihi intrinsecam seu identificatam; multa enim mihi extrinseca sunt à me inseparabilia. Quam doctrinam obserua pro dicendis Disputatione sequenti, contra aliquos non benè probantes ex eo, quod ab aliquibus propositionibus veritas non possit separari, eam veritatem esse omnino intrinsecam talibus propositionibus: quæ sequela mala est,

& hic in hac materiâ ab ipsis negatur. Videamus iam, quomodo alij has Relationes prædicamentales & transcendentales distinguant.

SECTIO IV.

Aliorum explicationes impugnatur.

PRIMO nonnulli, contra quos P. Suarez suprà Sect. 4. opinantur Relationem transcendentalē non petere distinctionem à suo termino, secus prædicamentalem: Scientia enim Dei, inquit, identificatur realiter cum substantiâ Dei, & tamen illam respicit transcendentaliter, vt suum obiectum. Hæc doctrina euidenter rejicitur, quia repugnat tendentia seu respectus realis, nisi vbi est realis distinctio (ex ipsis enim terminis id videtur manifestum) alias etiam posset dici, posse quem esse sibi realiter similem: nec poterit assignari vlla disparitas inter transcendentales & prædicamentales Relationes quoad hoc, cur scilicet magis hæc quam illa distinctio nem à suo termino petant.

Aliter Thomistæ apud eundem Suarez id explicant. censent enim, prædicamentalem Relationem illam esse quæ pendet ab existentia sui termini, transcendentalē verò, quæ non pendet ab eâ existentia. Verum & hi facile reiciuntur, quia actio non est Relatio prædicamentalis, sed transcendentalis, etiam in illorum sententiâ, item & vnio; & tamen neque actio sine termino, neque vnio sine partibus vnitis existere potest etiam de potentia Dei absoluta; ergo Relatio transcendentalis potest etiam dependere ab existentia sui termini, non ergo in hoc differt à prædicamentali.

Alij cum Suarezio Tomo 2. Metaphysices Disput. 47. Sect. 4. num. 9. Conimbricensibus hic art. 2. & 3. & Caietano de Ente & essentiâ cap. 5. quæst. 15. opinantur Primò, relationem transcendentalē esse illam, quæ non est necessariò essentialis fundamento proximo, contra eam quæ nos proximè docuimus. Mouentur Primò, quia scientia Dei est Relatio transcendentalis ad creaturas, & tamen non est essentialis Deo qui est illius fundamentum: si enim non essent future creaturæ, adhuc maneret tota entitas Dei quæ modò est, & tamen non maneret Relatio ad creaturas: ergo Relatio transcendentalis non debet esse necessariò essentialis proximo fundamento.

Huic obiectioni possem ego respondere ex ipsis aduersarijs, Relationes Dei non poni in Prædicamento, ac proinde non licere ab eis desumi argumentum ad Relationes de quibus agimus: verum quia censeo nullum esse absurdum, si Relationes diuine in Prædicamento ponantur, idè aliter respondeo obiectioni; scilicet, in scientiâ visionis Dei de creaturis futuris (de qua est sermo in obiectione) tria posse considerari, & *Deum ipsum cognoscere*, & *cognitionem ipsam creaturarum*; & *Relationem ad creaturas*, quasi ratione nostrâ distinctam ab ipsâ cognitione; sicut in cognitione creatâ & consideratur ratio cognitionis; & *Relatio ratione nostrâ distincta à cognitione*; & *subiectum illius*. Fateor igitur libenter, scientiam visionis creaturarum non solum vt *Relationem* ad creaturas futuras, verum vt